

Федіна Ніна Миколаївна,
магістрантка факультету дошкільної,
початкової освіти і мистецтв
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Україна
Ладонько Людмила Степанівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Україна

ВИКЛИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Метою статті є дослідження діяльності, тенденцій та викликів із якими доводиться стикатися закладам культури територіальних громад під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави. Проаналізовано основні заходи з охорони та збереження культурних цінностей в територіальних громадах. З'ясовано функції та пріоритетні напрями діяльності закладів культури під час війни, про що свідчить аналіз їх практично діяльності.

Ключові слова: заклади культури, соціокультурна сфера, об'єкти культурної спадщини.

The purpose of the article is to study the activities, trends and challenges that cultural institutions of territorial communities have to face during the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of our state. The main measures for the protection and preservation of cultural values in territorial communities are analyzed. The functions and priority areas of activity of cultural institutions during the war have been clarified, as evidenced by the analysis of their practical activities.

Keywords: cultural institutions, socio-cultural sphere, objects of cultural heritage.

Культура – це чинник національного самоствердження України, і «заговорила вона власним голосом» лише з початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави [6]. Крім того, це

ті сфери національного господарства, що створюють, виробляють, розповсюджують і утримують продукти і послуги, які відображають культурну спадщину та вираз мистецтва.

Станом на 26 липня 2023 року ЮНЕСКО оприлюднило та підтвердило знищення чи пошкодження 281 об'єкта культурної спадщини України [7]. Але ця статистика не враховує знищені заклади культури територіальних громад, яких на сьогоднішній день вже більше тисячі, наприклад знищення авіаударом обласної бібліотеки для юнацтва, яка була розташована у будівлі – пам'ятці архітектури Будинку Тарновського із 1978 року (рис.1). До 11 березня 2022 року при бібліотеці працював центр правової інформації для молоді, молодіжний англomовний клуб «Languagetime», бібліотечний артцентр («LibraryArtCenter»), екоакадемія, арт студія [4].

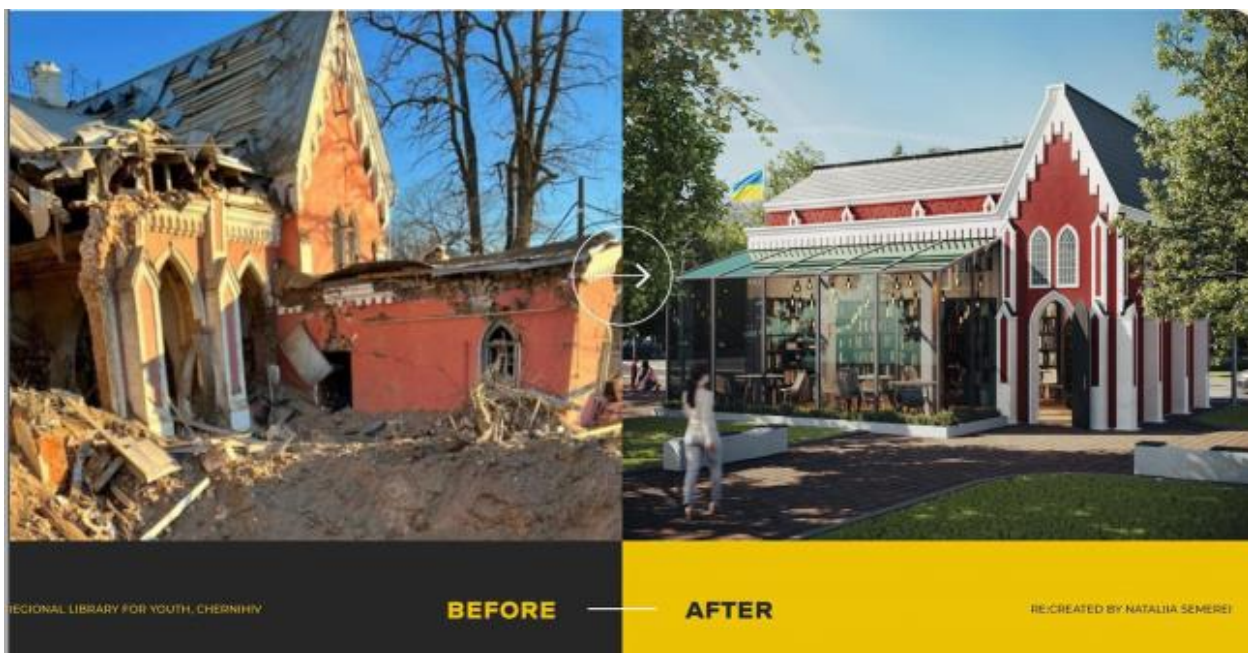

Рис.1. Руйнування обласної бібліотеки для юнацтва громади міста Чернігова.

Загалом в Чернігівській області повністю знищені три бібліотеки, шість – частково зруйновані, двадцять одне приміщення зазнало суттєвих пошкоджень, одинадцять закладів переміщені в інші будівлі, вісім втратили свої фонди.

Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, стороною якої є і Україна, зобов'язує підготувати ще в мирний час

заходи щодо охорони всіх культурних цінностей, розташованих на території Договірних сторін, від можливих наслідків збройного конфлікту [2]. Враховуючи сучасний досвід функціонування закладів культури та всі можливості технічного прогресу, до основних заходів з охорони та збереження культурних цінностей в територіальних громадах, можемо віднести наступні:

- консервація та реставрація – тобто збереження артефактів та цінностей може включати в себе процеси консервації, реставрації та відновлення. Це може включати в себе роботу професійних консерваторів, які відновлюють пошкоджені артефакти і предмети мистецтва;

- зберігання в спеціалізованих умовах – культурні цінності, такі як архіви, документи, музейні експонати, мають бути зберігатися при правильній температурі, вологості та освітленні для забезпечення довготривалої збереженості;

- діагностика стану передбачає регулярну оцінку культурних цінностей, що допомагає вчасно виявляти будь-які пошкодження чи ризики знищення;

- охорона від зовнішніх факторів. Заходи можуть включати в себе охорону від природних лих, таких як повінь, пожежа, а також від незаконного доступу чи злочинних дій;

- цифрова архівація – це створення цифрових копій цінностей для їх збереження та доступності у віртуальному середовищі;

- залучення громади до збереження культурних цінностей та охорони спадщини [2].

Отже, сьогодні культурна діяльність на всіх рівнях управління спрямована на збереження та популяризацію культурної спадщини, розвиток мистецтва та створення можливостей для громадян насолоджуватися та вивчати культуру рідного краю, чи всієї неосяжної України.

Проте, в умовах постійних повітряних тривог, ризику обстрілів, деякі з перелічених пунктів забезпечити важко. Тому працівники закладів культури територіальних громад мають трансформувати свою діяльність так, щоб була

можливість зберегти найцінніше – людське життя. Тобто, головною вимогою до роботи закладів культури є наявність бомбосховища або найпростішого укриття, відповідно, кількість відвідувачів таких закладів не може перевищувати дозволена, а всі культурно-масові заходи повинні бути узгоджені із воєнно-цивільною адміністрацією. Звідси висновок, що можливості закладів культури наразі дуже обмежені, оскільки дана сфера є дуже чутливою до зовнішніх загроз і викликів [5].

Ще одним викликом для культурних закладів є необхідність розробки і створення нового корпусу творів та проєктів, адже відродження української культури вимагає кардинальної зміни репертуарної політики. Реалізація даної цілі вимагає додаткового фінансування та повноцінного збереження творчих команд. За наявною статистикою близько 20% спеціалістів сфери культури виїхали в інші країни; 37% залишилися без роботи, або тимчасово не отримують зарплатню; 39% відчують значне зменшення кількості замовлень [5].

В умовах обмеженого ресурсного потенціалу існує потреба у створенні україномовного національного продукту, у переорієнтації репертуару на соціально-психологічну підтримку жителів країни. Окрім того, завжди актуальною є проблема безбар'єрного доступу як споживачів культурних послуг, так і здобувачів мистецької освіти до закладів культури [3].

Важливим є і те, що інфраструктурні об'єкти культурної сфери під час дії воєнного стану мають перейти у підпорядкування громади. Все частіше в засобах масової інформації з'являються фото та відеозвіти будинків культури, в яких жителі громади облаштували прихистки чи волонтерські центри. Єдина заборона в функціонуванні закладів культури при цьому – робота у військових цілях.

Отже, можемо зробити висновок, що викликів в роботі закладів культури досить багато, але жителі громад мобілізують всі наявні ресурси та власний потенціал задля розбудови країни та миру в ній. Зберегти культурну спадщину можна шляхом розробки алгоритму евакуації майна та персоналу, оцифрування

документів та архівів і, що не менш важливе, ліквідації всього комуністичного та націонал-соціалістичного [1].

Разом із тим, функції закладів культури під час війни зростають і розширюються про що свідчить їх практична діяльність: вони якісно змінюють напрями діяльності, стають комунікативними центрами у громаді, осередками інтелектуальної свободи та громадянської активності, прихистком, територією безпеки, психологічного комфорту для мешканців громади та внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел

1. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 19.10.2023);

2. Про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року: Закон України від 30.04.2020 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-20#n2> (дата звернення: 19.10.2023);

3. Пропозиції Робочої групи “Культура та інформаційна політика” при Національній раді з відновлення України від наслідків війни до Плану відновлення України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/culture-and-information-policy.pdf> (дата звернення 20.10.2023);

4. Щодо функціонування закладів культури і трудових відносин в умовах воєнного стану: веб-сайт. URL: <https://st-sophia.org.ua/uk/novini/shhodo-funktsionuvannya-zakladiv-kulturi-i-trudovih-vidnosin-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення 21.10.2023);

5. Про діяльність закладів культури під час війни говорили на інформаційній сесії U-LEAD: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14907> (дата звернення 21.10.2023);

6. Культура – наш другий фронт. Газета української діаспори: веб-сайт. URL: <https://subscription.svoboda-news.com/> (дата звернення 20.10.2023);

7. Українська культурна спадщина під час російського вторгнення (2022). Українська Вікіпедія: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%

[96%D0%B4 %D1%87%D0%B0%D1%81 %D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE %D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F \(2022\) \(дата звернення 21.10.2023\).](#)